

(1) ספר שמות פרק לד

(א) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶן אֶל־מֹשֶׁה פְּסַל־לְךָ שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הָרָאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:

(2) רש"י שמות פרק לד פסוק א

פסל לך - הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשמם נתעשר משה הרבה:

(3) פסל לך - אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך אתה קרעת אותה, אתה קנה לך נייר אחר, ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן המלך זה הקדוש ברוך הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(4) תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ה הלכה ב

אמר ר' חמא בי רבי חנינא מפסולת של לוחות העשיר משה הדא הוא דכתיב [שם לד א] פסל לך שני לוחות אבנים פסל לך שתהא הפסולת שלך אמר ר' חנין מחצב של אבנים טובות ומרגליות (גילה) ברא לו הקב"ה מתוך אהלו וממנו העשיר משה כתיב [שם לג ח] והביטו אחרי משה עד בואו האוהלה

(5) תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לה.

אמר רבי חמא ברבי חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא

(6) ספר משכיל לדוד על שמות פרק לד פסוק א

משמע דהנך תרי אמוראי פליגי דלר' חמא לא נתגלה לו שום מחצב כלל באהלו רק הקדוש ברוך הוא נתן לו חתיכת סנפירינון וא"ל פסל והפסולת יהא שלך ומאותו הפסולת לבד העשיר והיינו דדריש מפסל לך שאילו היה שם מחצב אבנים טובות מה צורך לאותו הפסולת הרי במחצב איכא טובא. ולר' חנין אין הכי נמי שהיה המחצב ונמצא שלא נתעשר מהפסולת של לוחות כלל אלא מהמחצב של אבנים טובות ומפיק ליה מוהביטו וכו' עד באו האהלה וקרא דפסל לך צריך לומר דמוקי ליה ר' חנין לדרשה אחריתי.

(7) ומצינן למימר דאיהו דריש ליה לההיא דכתב רש"י לקמן בסמוך אתה שברת הראשונות אתה פסל לך אחרות. ובזה מתיישב דבגמרא דידן בנדרים דף ל"ח איתא אר"ח ב"ח לא העשיר משה אלא מפסולתן של לחות שנאמר פסל לך ואיכא למידק אמאי מייתי לה בלשון שלילה לא העשיר אלא וכו' לימא מפסולת של לוחות העשיר משה אלא מוכח כדאמרן דאתא לאפוקי המחצב דרבי חנין והיינו דקאמר לא העשיר משה אלא מפסולת וכו' כלומר ותו לא מידי.

(8) ומעתה קשה על רבינו תרתי חדא במאי דקאמר הראהו מחצב של סנפירינון מתוך אהלו וא"ל הפסולת וכו' הרי כאן דמזכי שטרא לבי תרי דלר"ח ב"ח דקאמר שנתעשר מהפסולת לא היה שם מחצב באהלו כלל ולרבי חנין דקאמר מחצב לא נתעשר מהפסולת אלא מהמחצב? ותו קשה . . .

(9) ושמא משמע ליה לרבינו ז"ל דמדלא קאמר בירושלמי ורבי חנין אומר אלא אמר ר' חנין דמוכח דלא פליגי כדלעיל אלא ר' חנין לפרושי אתא מהיכן בא לידו של משה הסנפירינון לעשות הלוחות דלא מסתבר לומר שירד לו מן השמים לכך קאמר שגילה לו הקב"ה המחצב בתוך אהלו.

(10) ומיהו לאו למימרא דלא פליגי כלל דכהא מיהא פליגי דר"ח ב"ח סבר דאף על גב שנתגלה לו מחצב גדול מכל מקום לא לקח לעצמו אלא הפסולת דסבר מדקאמר לו רחמנא הפסולת יהא שלך איכא למשמע למעוטי אידך ורבי חנין סבר לעולם לקח הכל דקא"ל הפסולת שלך לאו למעוטי אידך אתא אלא לשרויי ליה הפסולת גופיה אצטריך דסד"א אית ביה משום מעילה קמ"ל אבל לעולם שנתעשר מכל המחצב. ומכל מקום הואיל ולתרווייהו היה שם מחצב באהלו ולתרווייהו נמי דרשינן פסל לך לומר הפסולת יהא שלך משום הכי אמרו בירושלמי אמר רבי חנין ולא רבי חנין אומר. ולפי האמור נמי אתי שפיר מאי דדייקי

מש"ס דידן דקאמר לא העשיר אלא מהפסולת למעוטי כל השאר שבמחצב שלא לקח כלום אלא מאי דשרי ליה רחמנא להדיא.

11) והשתא סלקי שפיר דברי רש"י ושפיר מצי' למימר דכולי עלמא נמי דרשי ליה לאידך דלקמן אתה שברת וכו' ותרת שמעינן מינה חדא מפסל וחדא מלך:

12) . . . אחר כתבי זה מצאתי בילקוט פ' עקב על פסוק בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך זש"ה עת להשליך אבנים בשעה ששובר וכו' ועת כנוס אבנים פסל לך א"ל משה מאין אני מביא שני לוחות אבנים א"ל אני מראה לך את המחצב אמר רבי לוי בשם רבי חמא ב"ח מתחת כסא הכבוד הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה וכו' א"ל את המחצב וכו' א"ל הקב"ה חצוב מכאן ב' לוחות אבנים כראשונים מה הראשונים ארכן ו' וכו' ע"כ הא קמן דלרבי חמא ב"ח לא נתגלה לו המחצב בתוך אהלו כלל אלא משמע כדאמרן לעיל מעיקרא והדרא קושיין על רש"י ז"ל והדבר צריך יישוב:

13) מדרש תנחומא כי תשא פרק כט

(כט) פסל לך זש"ה ברכת ה' היא תעשיר (משלי י')

ברכת ה' היא תעשיר זו ברכת משה שא"ל הקב"ה פסל לך שני לוחות והראה לו הקב"ה מחצב של סנפירינן בתוך אהלו ופסל ממנו ואמר פסל לך הפסולת שלך ומשם נעשה מלך מכאן את למד שכל העוסק בתורה פרנסתו מן התורה ומתעשר ומצליח שכן אמר ליהושע (יהושע א) כי אז תצליח את דרכיך ולא יוסיף עצב עמה שלא נצטער לילך למקום אחר אלא מתוך אהלו זמן לו הקב"ה: